

УДК 658:338.432:633.85

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ
ПРИРОДНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР****Шрамко І.І.***Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

В сучасних умовах ринкової економіки олійні культури займають провідне місце серед джерел формування грошових надходжень. Виробництво олійних культур забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, промисловість – сировиною. Природне аграрне виробництво дозволяє зменшити негативний вплив на стан навколишнього середовища та підвищити екологічну якість продукції. Головною складовою природного агровиробництва виступає збереження родючості ґрунту. Цьому сприяє використання високотехнологічної сільськогосподарської техніки. У статті проаналізовані дані щодо вирощування олійних культур в Україні та світі. Встановлено динаміку виробництва, структуру площ та урожайності олійних культур у вітчизняному сільському господарстві. Розглянуто технічне забезпечення природного агровиробництва соняшника, ріпаку та сої. Запропоновано механізми модернізації техніки для вирощування та збирання олійних культур.

Ключові слова: олійні культури, природне агровиробництво, технічні засоби, ефективність.

UDC 658:338.432:633.85

**ECONOMIC ANALYSIS OF THE TECHNICAL DEVELOPMENT OF
THE NATURAL AGRARIAN PRODUCTION OF OIL CULTURE****Shramko I.***Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University*

In the modern market economy oil cultures occupy a leading place among the sources of cash income. Oil cultures production provides population with food, animal - feed, industry - with raw materials. Natural agrarian production allows reducing the negative impact on the environment and improving the environmental quality of products. The main component of natural agrarian production is a preservation of soil fertility. It is promoted by using Hi-Tech agricultural machinery. The article analyzes data on the cultivation of oil cultures in Ukraine and abroad. Production dynamics, structure of area and productivity of oil cultures in the national agriculture have been established. Technical maintenance of natural agrarian production of sunflower, rapeseed and soybean has been considered. The article offers mechanisms of machinery modernization equipment for cultivation and harvesting of oil cultures.

Keywords: oil cultures, natural agricultural production, machinery.

Актуальність проблеми. Внаслідок інтенсивного ведення аграрного виробництва швидко зростає екологічна загроза природному середовищу. Це стимулює розробку альтернативних моделей землеробства, які краще б відповідали інтересам суспільства. Ці моделі ґрунтуються на глибокому розумінні процесів, що відбуваються в природі. Вони спрямовані на поліпшення структури ґрунтів, відтворення їх природничої родючості та сприяють утворенню екологічно стійких агроландшафтів [1].

Традиційно олійні культури в Україні вважаються однією із важливих експортних груп сільськогосподарської продукції та займають у структурі виробництва продукції рослинництва до 15%. Соняшник, ріпак та соя є джерелом одержання цінної продукції продовольчого і технічного призначення. Але вирощування олійних культур із застосуванням низького рівня матеріально-технічного забезпечення призводить до виснаження природних ресурсів: зниження біологічних якостей ґрунтів як наслідок порушення сівозмін та використання великої кількості хімічних засобів захисту рослин, переуцільнення ґрунту в зв'язку з використанням важкої та малозахватної техніки, забруднення хімічними елементами при втраті паливно-мастильних матеріалів. Тому потрібна економічна підтримка адаптації технологій природного агровиробництва сільськогосподарських культур олійного сегменту [9].

Аналіз останніх досліджень. Питаннями ефективного функціонування підприємств із виробництва олійних культур, прогнозуванням їх інноваційного розвитку, запровадження ресурсоощадних технологій при вирощуванні соняшнику, сої та ріпаку за різних часів розглядали вітчизняні вчені М.М. Ільчук, Г.М. Калешнік, М.В. Калінчик, І.Г. Кириленко, С.М. Концеба, В.І. Перебийніс, В.І. Ткачук, О.В. Ульяновченко, О.М. Шпичак та інші науковці.

Зокрема проблемами формування ринку ріпаку і продуктів його переробки присвячено наукові праці Ф.Ф. Адамеля, В.І. Бойка, В.Д. Гречкосія, О.Г. Дерев'янка, А.А. Побережної, Л. фон Крамона-Таубеля, Л. Штрівера.

Фундаментальними багатоаспектними дослідженнями виробництва соняшнику займаються вітчизняні вчені-економісти: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, О.В. Воронянська, П.І. Гайдуцький, М.В. Гладій, О.Д. Гудзинський, Ю.В. Домашенко, М.В. Зубець, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин.

Питання виробництва та використання сої, з урахуванням світових тенденцій та досвіду розкрито в роботах А.А. Бабич-Побережної, В.І. Заверюхіна, В.Г. Лазаря, О.В. Подобєдова, В.В. Позднякова, В.Н. Тимченко та інших вчених. Проте сучасні економічні реалії щодо кризи, незавершеності аграрної реформи викликані порушеннями агротехнологічних прийомів вирощування олійних культур та глобальні світові тенденції розвитку сільського господарства стосовно підвищення конкурентоспроможності, інтеграції ринків, приділення уваги охороні навколишнього середовища стосовно природного агровиробництва соняшника, ріпаку та сої.

Метою публікації є дослідження основних тенденцій виробництва олійних культур, проведення економічного аналізу технічного забезпечення природного агровиробництва у рослинництві та одержання рекомендацій із його поширення на соняшник, ріпак та сою.

Викладення основного матеріалу дослідження. За останні два десятиріччя значно зріс попит в світі на олійну жирову продукцію, що зумовило розширення посівних площ під основні олійні культури в Україні з 1803,7 тис. га у 1990 році до 7840,4 тис. га у 2014 році або в 4,3 рази одночасно зі збільшенням виробництва в зазначений період з 2800,3 тис. т. до 16213,7 тис. т або в 5,7 раз [9].

Основними олійними культурами України є соняшник, ріпак та соя. Їх провідними виробниками є сільськогосподарські підприємства, котрі вирощують 85% соняшнику, 98% ріпаку, 93% сої. В розрізі регіонів України в 2014 році першість серед сільськогосподарських підприємств по виробництву соняшника посідає Кіровоградська область (930,6 тис. т) при середній врожайності 22,8 ц/га на площі 407,8 тис. га. Дніпропетровська область займає третю позицію рейтингу з 820 тис. т зібраного врожаю з площі 472,1 тис. га, врожайність при цьому сягнула 17,4 ц/га, що на 4,6 ц/га нижча середнього показника по країні. Серед особистих селянських господарств по виробництву соняшника перше місце також займає Кіровоградська область (234,8 тис. т врожаю, при урожайності 17,1 ц/га на площі 137 тис. га). Дніпропетровська область знаходиться на 5 позиції з 125,3 тис. т зібраного насіння соняшнику з площі 86 тис. га при урожайності 14,6 ц/га. В цілому особисті селянські господарства виробляють 14% врожаю соняшника від загальної кількості.

У вирощування ріпаку в 2014 році сільськогосподарські підприємства Одеської області досягли найкращих результатів. При посівній площі 115,2 тис. га та урожайності 20,9 ц/га кількість зібраного врожаю склала 240,4 тис. т. Такий значний результат досягнуто за рахунок великого обсягу посівних площ. В Хмельницькій та Вінницьких областях середня врожайність становила 31 ц/га, що дозволило з вдвічі менших посівних площ зібрати значний врожай насіння ріпаку, в середньому рівний 220,8 тис. т. Сільськогосподарські підприємства Дніпропетровської області посідають 8 місце з виробництва насіння ріпаку на 56,9 тис. га посівних площ при врожайності 17,2 ц/га. При вирощуванні сої перше місце серед областей України в розрізі сільськогосподарських підприємств займає Хмельницька область. Її посівна площа (219,6 тис. га) та валовий збір (6156,6 тис. т) майже в двічі перевищує аналогічні показники Вінницької та Київської областей [2].

В цілому в порівнянні з 2013 роком у 2014 році виробництво олійних культур зросло на 370,5 тис. т. При цьому збір соняшника зменшився на 660,9 тис. т (6%), ріпаку – майже не змінився, а сої – збільшився на 1102 тис. т (42%).

Встановлено, що позитивний вплив на обсяги виробництва олійних культур справляє проведення вологозарядкового поливу, котрий проводять восени по борознах ґрунту. Така технологія поливу призводить до збільшення врожайності на 5ц/га для соняшника, 10 ц/га для сої та 2 ц/га для ріпаку. Провівши аналіз динаміки посівних площ на политах і зрошуваних землях, виявлено, що посіви соняшника в 2014 році в порівнянні до 2004 року збільшилися на 14,4 тис. га, сої – на 74 тис. га. За цей час при збільшенні врожайності соняшника, на 7,6 ц/га виробництво його насіння зросло на 46,6 тис. т. Збір врожаю сої підвищився на 241,4 тис. т при рості її врожайності на 4,2 ц/га.

Динаміка структури посівних площ олійних культур України наведена в табл. 1. При аналізі структури площ протягом 1990-2014 років виявлено виразне збільшення посівних площ.

Так, у 1990 році площа під соняшником складала 1626,3 тис. га, ріпаком – 89,6 тис. га, сої – 87,8 тис. га, а у 2014 році, відповідно, по 5212,2 тис. га, 865,3 тис. га та 1792,9 тис. га. Збільшення посівів соняшника відбулося в 3,2 раз, ріпаку – в 9,6 раз, а сої – навіть в 20,4 раз. Такий значний ріст зумовлений суттєвим збільшенням попиту на продукцію олійно-жирового комплексу як в Україні, так і за кордоном.

Таблиця 1 - Динаміка структури посівних площ основних олійних культур України, тис. га

Посівна площа	Роки					
	1990	2010	2011	2012	2013	2014
Соняшник	1626,3	4525,8	4716,6	5081,7	5090,1	5212,2
Ріпак	89,6	862,5	832,8	547	996,1	865,3
Соя	87,8	1036	1110,3	1412,4	1351	1792,9

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [2]

При проведенні аналізу структури посівних площ в розрізі окремих областей України можна зробити висновок, що лідерами у вирощуванні олійних культур в 2014 році стали: Запорізька область (578,9 тис. га соняшника), Одеська область (120,5 тис. га ріпаку) та Хмельницька область (225,5 тис. га сої). Аналогічні показники посівних площ соняшнику, ріпаку та сої по Дніпропетровській області склали, відповідно, 558,1 тис. га, 57,6 тис. га 5,8 тис. га. Таким чином, в рейтингу областей України Дніпропетровська область посідає 2 позицію по соняшнику, провідну 4 позицію по ріпаку, але одну з найгірших, 21 позицію, по сої.

Збільшення виробництва основних олійних культур в Україні здійснюється в основному за рахунок розширення посівних площ. Динаміка виробництва в межах України представлена в табл. 2.

Таблиця 2 - Динаміка виробництва основних олійних культур України

Культура	Роки					
	1990	2010	2011	2012	2013	2014
	Виробництво, тис. т					
Соняшник	2570,8	6771,5	8670,5	8387,1	11050,5	10133,8
Ріпак	130,2	1469,7	1437,4	1204,4	2351,7	2198,0
Соя	99,3	1680,2	2264,4	2410,2	2774,3	3881,9
	Урожайність, ц/га					
Соняшник	15,8	15,0	18,4	16,5	21,7	19,4
Ріпак	14,5	17,0	17,3	22,0	23,6	25,4
Соя	11,3	16,2	20,4	17,1	20,5	21,6

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [2]

Аналізуючи стан виробництва в цілому по Україні, можна зробити висновок, що загальні врожаї соняшника збільшилась в 2014 році в 3,9 рази відносно 1990 року, ріпаку – в 19,1 рази, сої – в 39 разів. Такий сплеск виробництва сої обумовлено збільшенням попиту на соєву олію, адже вона містить велику кількість вітаміну Е, що складається з обох його форм – Е1 та Е2. Тільки в такому сполученні вітамін Е засвоюється на 100%. Додатковим стимулюючим чинником в даному разі було також зростання попиту на продукти харчування з використанням білка сої, що добре перетравлюється, розчиняється в воді і, відповідно, легко засвоюється.

Проводячи аналіз стану виробництва основних олійних культур в розрізі областей України, можна відзначити, що лідером у виробництві соняшника в 2014 році виступає Кіровоградська область. Слід зазначити, що вона тримає лідерство на протязі трьох років. У виробництві ріпаку лідером 2014 року стала Одеська область, а сої – Хмельницька область. Дніпропетровська область входить в трійку найбільших виробників соняшника. Обсяг його виробництва складає 945,6 тис. т. Вирощуванню ріпаку та сої приділяється набагато менше уваги. Так, виробництво ріпаку у Дніпропетровській області за 2014 рік склало 99,0 тис. т, а сої всього 6,9 тис. т. Такий низький рівень вирощування сої в області зумовлений ґрунтово-кліматичними умовами. Дніпропетровська область не входить до «соевого поясу» Лісостепу України, що об'єднує в собі Вінницьку, Київську, Полтавську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську й Чернівецьку області. Безумовно, частина земельних угідь Дніпропетровської області відноситься до зони Лісостепу, проте провідна частина Дніпропетровщини належить до зони Степу, що обмежує вирощування сої на цій території через замалу кількість опадів.

Згідно даних FAO за 2011-2013 роки про виробництво соняшника, ріпаку та сої в світових масштабах (табл. 3), можна зробити висновки, що серед провідних країн світу лідером у виробництві соняшника у 2013 році є КНР – 2423,24 тис. т. Посівні площі Китаю перевищили західно-європейського лідера, Францію, на 423,29 тис. га, при врожайності 26,4 ц/га. Але слід зауважити, що світовим лідером по експортним потужностям соняшника виступає Україна.

КНР також має стабільно високий рівень виробництва ріпаку. Зокрема, у 2011-2013 роках його врожаї склали в середньому 13963,78 тис. т. Посівні площі ріпаку в Китаї перевищують показники західно-європейських лідерів, Франції та Німеччини, в середньому на 5900 тис. га. Саме цим обумовлюється високий врожай ріпаку, адже врожайність в КНР менша, чим в Німеччині понад в 2 рази.

Стабільним лідером у виробництві сої виступають США, де останні роки зберігаються практично незмінні посівні площі, приблизно по 21242,64 тис. га. При середній врожайності 27,9 ц/га загальне виробництво сої становить 85243,24 тис. т.

Таблиця 3 - Динаміка виробництва олійних культур в світі

Країна	Соняшник			Ріпак			Соя		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	Виробництво, тис. т.								
Китай	2313,00	2322,65	2423,24	13426,01	14007,32	14458,03	14485,10	12800,15	11951,38
США	924,55	1263,57	922,00	698,91	1112,23	880,00	84191,93	82054,80	89483,00
Німеччина	53,20	62,80	46,10	3869,50	4821,10	5784,30	2,00*	2,00*	2,00*
Франція	1880,71	1572,95	1582,45	5369,01	5463,18	4370,07	122,52	103,94	110,28
	Урожайність, ц/га								
Китай	24,6	26,1	26,4	18,2	18,8	19,2	18,3	18,9	17,5
США	15,6	16,9	15,4	16,5	15,8	12,8	28,1	26,6	29,1
Німеччина	19,8	23,7	21,0	29,1	36,9	39,4	20,0*	20,0*	20,0*
Франція	25,3	23,1	20,5	34,5	33,9	30,3	29,4	27,8	25,6
	Посівна площа, тис. га								
Китай	940,20	888,51	923,39	7347,13	7431,87	7519,43	7889,05	6755,08	6790,98
США	589,96	745,03	596,00	422,62	700,56	685,00	29856,41	30798,53	30703,00
Німеччина	26,80	26,40	21,90	1328,60	1306,20	1465,60	1,00*	1,00*	1,00*
Франція	740,72	679,97	770,73	1556,02	1607,18	1437,73	41,57	37,36	42,99

Джерело: складено за даними FAO [5]

* - по неофіційним даним

Аналізуючи дані по врожайності олійних культур за 2004-14 роки в межах України та світу, встановлено, що коливання показників по соняшнику в Україні становить 31%, в світі – 49%; по ріпаку в Україні – 48%, в світі – 68%; по сої в Україні – 42%, в світі – 50%. Середня врожайність соняшника в Україні становила 15,4 ц/га, в світі – 20,6 ц/га; ріпаку в Україні – 18,4 ц/га, в світі – 26,4 ц/га; сої в Україні – 16,5 ц/га, в світі – 21,9 ц/га [2]. Стабільно високий рівень виробництва олійних культур досягається екстенсивними способами, а саме, сталим розширенням посівних площ на протязі досліджуваного періоду. При цьому мало уваги приділяється дотриманню вимог сівозміни й підбору гібридів для посіву. Через недостатній рівень урожайності олійних культур та його коливання Україна в середньому втрачає на соняшнику приблизно 94 млн. грн., на ріпаку – приблизно 26 млн. грн., на сої – 20 млн. грн. Всі ці недоотримані прибутки могли б піти на покращення насінневої бази та вдосконалення технічних засобів.

Загальна тенденція більш високої урожайності олійних культур в світі зумовлена тим, що більшість насінневих лідерів вище олійних культур розміщена саме в Європі: EURALIS Semence (Франція) для соняшнику, ріпаку та сої; Lembke (Німеччина) – для ріпаку; Saatbau (Австрія) – для ріпаку та сої [5].

До факторів підвищення врожайності можна віднести використання органічних і мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин та боротьби зі шкідниками (пестицидів, гербіцидів тощо), вирощування високоврожайних сортів, впровадження комплексної механізації, інтенсивних та індустріальних технологій тощо. Використання вище зазначених факторів інтенсифікованого підвищення врожайності сільськогосподарських культур негативно впливає на загальний стан навколишнього середовища та екологічну якість продукції. Тому останнім часом все більше уваги приділяється природному агровиробництву, основою якого виступає збереження та підвищення якості ґрунту. Родючий ґрунт повинен бути багатим на органічні речовини. Тільки в живому ґрунті мінеральні елементи під впливом вологи, тепла і ґрунтових мікроорганізмів переходять в добре засвоювану рослинами форму.

При використанні методів природного агровиробництва необхідно поєднувати складові щодо: поверхневого обробітку ґрунту; дотримання

сівозмін; відновлення родючого шару ґрунту; вирощування сидеральних культур. Перша складова природного агровиробництва звичайно включає в себе не тільки обробіток ґрунту, а й всі інші механізовані операції. Розглянемо детальніше економічні аспекти технічного забезпечення природного агровиробництва соняшника, ріпаку та сої.

Технологічні карти вирощування олійних культур включають в себе наступні операції: основний обробіток ґрунту, передпосівний обробіток та сівбу, догляд за посівами та збирання врожаю, що переважно передбачені у традиційному землеробстві [8]. Наприклад, при основному обробітку ґрунту здійснюється оранка, інколи з одночасним боронуванням. Передпосівний обробіток включає культивування та боронування з одночасним внесенням мінеральних добрив, при посіві рекомендується застосування гербіцидів. Згідно технологічних карт, для цього використовуються трактори Т-150К, МТЗ-6Л, ХТЗ-170 та причіпних агрегатів ЛДГ-15, ПГ-0,3, ПТК-9-35, БЗСС-1,0, Європак Б622-6000, СКПП-12, ОП-2000-2-01 та інші [8]. Перелічена техніка не відповідає вимогам природного агровиробництва. Аби сільськогосподарський бізнес був рентабельним, необхідно скорочувати експлуатаційні витрати і підвищувати продуктивність на кожному етапі робіт. Ефективнішим буде залучення інноваційної техніки іноземного виробництва, причому як самостійно, так і в комбінації з вітчизняною. Такі світові лідери виробництва сільськогосподарської техніки, як John Deere, New Holland, Caterpillar, Case, Massey Ferguson забезпечують високий рівень продуктивності та надійності механізмів, високі експлуатаційні характеристики, екологічність роботи всіх пристроїв.

Розглянемо один із можливих варіантів використання більш сучасної сільськогосподарської техніки. Так, для поверхневого обробітку ґрунту та посіву соняшника, ріпака та сої можна використовувати трактор JD8320R. Для різних операцій він комбінується з бороною JD637, культиваторами JD2210 та K1000ps, сівалками JD1745, KV Optima HD та JD1890. Вся ця причіпна техніка характеризується більшою шириною захвата, в середньому в 2 рази, що дозволяє зменшити кількість проходів трактора по полю і, відповідно, знизити навантаження на ґрунт. Використання вище вказаних сіялок зменшує ущільнення ґрунту та після посіву, адже вони забезпечують

точне копіювання профілю поверхні та в сполученні з механічною системою прижимного зусилля досягають оптимальної посадки та контакту насіння з ґрунтом. Через це зникає необхідність в придбанні та експлуатації окремих котків. При порівнюванні вартості сільськогосподарської техніки встановлено, що в середньому ціни на іноземну техніку в 4 рази більші, ніж на вітчизняні аналоги. Так, трактор JD8320R коштує в середньому 5500000 грн., культиватор JD2210 – 154000 грн., сівалка JD1745 – 3190000 грн. Але більш висока ціна згодом повністю компенсується надійністю та економією придбаної сільськогосподарської техніки. Витрати палива при її експлуатації залежать від ряду факторів: швидкості руху, стану ґрунту, кількості маневрів, ширини та глибини роботи причіпного знаряддя і так далі. Але при 75% навантаження від повної потужності економія палива складає в середньому 25%. В розрахунку на 1000 га на операціях попереднього обробітку ґрунту та посіву це складає 96000 грн. (в цінах вересня 2015 року).

При розгляді операцій по збиранню врожаю використання застарілих вітчизняних комбайнів приводить тільки до його втрат та великих витрат на ремонтні роботи. Втрати врожаю при запізненні збирання на 10-12 тижнів досягають 25-30%, тому аграріям необхідно мати таку кількість комбайнів, які забезпечать збирання вирощеного насіння в оптимальні строки. Середня продуктивність комбайнів John Deere складає близько 4,5 т/га, розвантаження бункера займає в середньому 1,5 хвилини. Використання спеціалізованих ріпакових столів Zurn (Німеччина) дозволяє зменшити втрати при збиранні на 30%. При ціні комбайну DJW660 4950000 грн. він окупається в середньому за 5 сезонів роботи за умов повноцінної експлуатації. Тільки на зменшенні втрат можна з 1000 га доотримати до 3511200 грн. виручки по соняшнику, до 4692000 грн. на ріпаку та 4207500 грн. на сої [6].

Використання техніки John Deere надає можливість використовувати систему JDLink, що поєднує бездротові технології та унікальні рішення точного землеробства. Три складові даної системи дозволяють:

- JDLink Select – визначити гео-межі індивідуальних машин, проводити моніторинг машинного часу, визначати планове технічне обслуговування;

- JDLink Ultimate – підвищити ефективність використання палива, оптимізувати використання техніки;
- JDLink Harvest – відслідковувати налаштування по збору врожаю, проводити аналіз продуктивності роботи агрегатів.

Система JDLink дозволяє скоротити на 10% площі перехльостів при виконанні будь-яких сільськогосподарських робіт, а тому і зменшити ущільненість ґрунту, що відповідає вимогам природного агровиробництва. При цьому супутниковий сигнал допускає мінімальну похибку ± 2 см.

За оцінкою представника компанії «John Deere» Юрія Сайлера, використання їх техніки з системою точного землеробства зберігає до 10% врожаю. А це дозволить додатково зібрати з 1000 га соняшника, ріпаку та сої приблизно на 4136900 грн. [3]. Всі ці кошти можна направити на вдосконалення матеріально-технічної бази аграрного виробництва за природними принципами господарювання.

Дослідивши процес ведення аграрного виробництва в провідних країнах світу, можна зазначити про доцільність кооперації у використанні сільськогосподарської техніки. Наприклад, в США, Німеччині, Франції, Великобританії та Канаді, від 20 до 70% малих форм господарювання в сільському господарстві охоплено різними формами кооперування в придбанні, спільному користуванні та обслуговуванні техніки. Якщо високопродуктивні й спеціалізовані машини потрібні на короткий термін, більшість землевласників користуються послугами об'єднань власників техніки – машинних рингів.

Потужними конкурентами для спеціалізованих підприємств, що надають механізовані послуги, виступають кооперативи по спільному використанню сільськогосподарської техніки. В них машини та устаткування є колективною власністю. Фінансування таких кооперативів здійснюється за рахунок позик, дотацій та власного капіталу. Об'єднання, що включають 50-100 членів, називаються машинні пули. В них для обслуговування та утримання техніки наймаються спеціалізовані фахівці.

В будь-якому випадку форми спільного придбання та використання техніки доцільно використовувати для господарств, які територіально розташовані поруч та мають приблизно рівні обсяги робіт.

Також в США, Канаді та країнах Західної Європи існують самостійні підприємства, що надають механізовані послуги для вузькоспеціалізованих робіт (найчастіше, це оранка та збирання врожаю).

В багатьох країнах агровиробники забезпечуються технічними засобами через постачальницько-збутові кооперативи.

При значному подорожчанню сільськогосподарської техніки стало вигідно використовувати прокат та оренду окремих засобів та механізмів. На цих умовах можуть функціонувати формування у вигляді незалежних машино-тракторних станцій.

На теренах України за високої ціни на новітню закордонну техніку, доцільно засновувати та використовувати такі форми спільного використання техніки як машинні ринги та кооперативи, більше уваги приділяти лізинговим формам довгострокового і майнового кредитування в агропромисловому комплексі. Нажаль, в 2014 році по цим державним програмам було закуплено всього 1,5% техніки та обладнання. У країнах з розвинутою ринковою економікою частка лізингу в інвестиціях на придбання машин і обладнання становить у США – 31%, Великобританії – 24%, Франції – 22% та Німеччині – 20%.

В США федеральні бюджетні асигнування на сільське господарство виділяються у вигляді прямих грошових виплат, пільгових кредитів, безвідсоткових позик. Сільськогосподарським виробникам надають податкові пільги на інвестиції, пропонуються відстрочки платежів за кредитами. Субсидії в розвинутих країнах складають від 20% у США до 75% в Норвегії [7].

Сучасний стан агровиробництва в Україні характеризується низьким рівнем прибутковості. Тому сільськогосподарські підприємства є некредитоспроможними, що унеможливує отримання банківських позик. На стан кредитування аграрного сектору також негативно впливає фінансове становище самих вітчизняних банків. За даними Національного банку України, наприкінці червня 2014 року обсяг наданих кредитів агросектору склав 66,1 млрд. грн. [4]. В середньому процентні ставки навіть по сільськогосподарським кредитам в країні складають 20-26% річних, що приблизно в 5 разів перевищує європейські. У Європі активно функціонує так звана система Кредитних спілок, яка в Україні не розвинена в силу законодавчих та ментальних факторів.

Отже, для створення сприятливих умов ведення аграрного бізнесу в Україні необхідно покращити інвестиційний клімат, забезпечити стабільність законодавства у сфері інвестування та оподаткування. Державна підтримка виробників олійних культур повинна відбуватися у загальному руслі підтримки природного сільського господарства і відповідно до стратегії його стабільного розвитку.

Висновки.

1. Виробництво олійних культур в Україні у 2014 році представлено соняшником (5212,2 тис. га посівних площ та понад 10 млн. т насіння), ріпаком (865,3 тис. га посівів та 2,2 млн. т зібраного врожаю) та соєю (1792,9 тис. га посівних площ та 3,9 млн. т насіння). Встановлено, що Україна є найпотужнішим експортером олійних культур, але через не великі та не стабільні врожайності втрачає на соняшнику приблизно 94 млн. грн. прибутку, на ріпаку та сої, відповідно, по 26 млн. грн. та 20 млн. грн. щороку. Вирішити дану проблему та зберегти природні ресурси, котрі виснажуються від вирощування олійних культур, дозволяє перехід до екологічних інноваційних технологій сільського господарства.

2. Природне аграрне виробництво залежить від технічного оснащення. Найкращі світові пропозиції аграрної техніки надають компанії John Deere, New Holland, Caterpillar, Case, Massey Ferguson, котрі забезпечують зниження ущільнення ґрунту, економію палива, зменшення втрат при збиранні врожаю. Висока ціна іноземних тракторів та комбайнів унеможлиблює їх придбання сільськогосподарськими підприємствами. Виходом із ситуації, за досвідом провідних зарубіжних країн, є розгортання машинних пулів та рингів, кооперативів по спільному використанню техніки, вдосконалення державної аграрної політики з питань кредитування та пільгового оподаткування, активізація лізингу сільськогосподарського обладнання.

3. Подальші наукові дослідження за піднятою проблематикою будуть пов'язані зі створенням механізмів оновленням технічної бази природного аграрного виробництва олійних культур та розробкою моделей їх запровадження у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондарчук Н.В. Напрями державної підтримки у сфері природного агровиробництва / Н.В. Бондарчук // Вісник ДДАЕУ. – 2015. – №1. – С.157-161.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт компанії John Deere в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.deere.ua/uk_UA/regional_home.page
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. Офіційний сайт Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org>
6. Офіційний сайт ТОВ СП «Нібулон» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://nibulon.com/data/zakupivlya-silgospprodukcii/zakupivelni-cini.html>
7. Резнік Н.П. Зарубіжний досвід інвестування в агропромисловий комплекс / Н.П. Резнік // *Культура народів Причорномор'я*. – 2008. – № 147. – С. 77-80.
8. Технологічні карти та витрати на вирощування сільськогосподарських культур з різним ресурсним забезпеченням / За ред. Д.І. Мазоренко, Г.С.Мазнева. – Харків: ХНТСУСГ. – 2006. – 725 с.
9. Ткачук В.І. Тенденції розвитку ринку олійних культур в Україні / В.І. Ткачук // *Вісник ЖНАЕУ*. – 2014. – №1-2. – С. 87-93.